

Цвігун Ніна Олександрівна, здобувач вищої освіти магістерського рівня
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИХ МЕТОДІВ ЩОДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема формування мовленнєвої компетенції у молодших школярів є актуальною на сьогоднішній день. Особливо це стосується дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Несформована звуковимова у дітей негативно впливає на психічний стан дитини в цілому. В результаті цього порушення утруднюється сприйняття мовлення оточуючих, знижується рівень засвоєння знань, знижується успішність у навчанні, виникають бар'єри у спілкуванні з однолітками. Це також негативно впливає на формування особистості дитини.

Діти пізнають світ через мовну діяльність з дорослими. Мовлення батька, матері та всіх членів сім'ї – це перша модель, яку наслідують діти. Засвоєння рідної мови тісно пов'язане з розвитком мислення та сприйняттям дитиною навколишнього світу. Корекція мовних порушень, особливо активізація мовленнєвого розвитку, є необхідною умовою розвитку комунікативної компетентності дитини з ООП.

У наш час частка дітей з тяжкими порушеннями мовлення значно зростає. Найбільшу групу дітей з мовними порушеннями становлять ті, хто не може говорити. Існує багато причин невміння говорити. Найпоширеніші з них – інтелектуальні, психоемоційні, сенсорні, виховні та лінгвістичні [3].

М.Шеремет дає рекомендації щодо організації навчання та догляду за дітьми з мовними порушеннями. Обстеження цих дітей показує, що багато з них мають порушення пам'яті, уваги та слуху. Як наслідок, вони неправильно розуміють звернені до них слова, що порушує весь процес навчання. Ситуація ускладнюється тим, що низькі оцінки часто призводять до відхилень у поведінці дітей, підвищують втому і напругу, оскільки підготовка до шкільних уроків відбувається до пізньої ночі. Це призводить до негативного ставлення до школи та конфліктів у родині [7].

Таким чином, своєчасне виявлення дітей з мовною патологією серед учнів з ООП, правильне визначення мовних порушень та організація відповідного групового навчання запобігає не тільки труднощам у читанні та письмі як вторинному дефіциту усного мовлення, але й відставанню в засвоєнні програмового матеріалу. Щоб отримати позитивні результати в розвитку пізнавальної діяльності дитини, на логопедичних заняттях (особливо з учнями з ООП) слід використовувати максимально доступний і цікавий матеріал. Це забезпечить найкраще засвоєння корекційного завдання. Позитивний ефект може мати використання яскравих, барвистих і різноманітних друкованих та наочних матеріалів.

Точне оцінювання роботи учнів може підвищити позитивну мотивацію та інтерес до навчальної діяльності у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення. На логопедичних заняттях оцінки виставляються не за кількістю допущених помилок, а за уважність та активність дитини, мотивацію до навчання, кількість самостійно зроблених виправлень. Створення доброзичливого психологічного клімату в класі для учнів з ООП набагато важливіше, ніж нормативне оцінювання. Успіх корекційної роботи залежить від комунікації між логопедом і вчителем початкових класів.

Через різні дефекти мови та різні причини їх виникнення необхідно обирати індивідуальний підхід до їх корекції та диференційовану методику постановки. Основною метою етапу постановки мовлення є формування правильної артикуляції. Як свідчить аналіз наукових матеріалів [1, 5], виділяють п'ять груп методів постановки мовлення у дітей.

Перша група – рефлексорний спосіб вимовляння звуків мовлення. Використання цього способу ґрунтується на знаннях, що визначаються на основі аналізу рентгенівських знімків артикуляційних органів людини в процесі вимови того чи іншого мовного звуку. Типовими прийомами цієї групи є: 1) демонстрація правильної артикуляції звуковимови логопедом перед дзеркалом, 2) місце утворення звуковимови, спосіб утворення, якість звуку тощо; 3) імітація правильної артикуляції дитиною (перед дзеркалом) із зоровим контролем за своїми артикуляційними органами.

До другої групи належать методи постановки звуків за допомогою тональних вправ. Слід пам'ятати, що при використанні артикуляційних вправ для постановки звуків їх слід підбирати так, щоб вони відображали основні артикуляційні позиції, необхідні для вимови окремих звуків. До цієї групи належать: демонстрація артикуляційної позиції перед дзеркалом, імітація артикуляційної позиції та багаторазове її повторення. Емоційна стимуляція може бути забезпечена похвалою, віршами або казками.

До третьої групи належать методи творення звуків з інших звуків мовлення. Цю групу ми також називаємо технологією формулювання інструкцій, необхідних для того, щоб викликати правильну артикуляцію звуків мовлення [2, 6]. У дітей часто формуються стійкі уявлення про те, що їхня власна неправильна артикуляція – це і є правильна артикуляція. Тому доцільно враховувати цю особливість при формулюванні інструкцій, необхідних для постановки правильних звуків у мовленні дітей. Зокрема, варіанти виклику різних звуків мови можуть бути різними або схожими. Наприклад, при постановці звуків мовлення глухої людини, після того, як у дитини сформувалася правильна артикуляція, рекомендується подути на щось, подути сильніше, довше або коротше, в залежності від якості мовного звуку, який потрібно вимовити. До цієї групи відносяться такі методи, як використання вказівок щодо спрямування струменя повітря під час відтворення правильної артикуляції, імітація вимови знайомого звуку, з яким дитина добре знайома, а потім перехід від неї до вимови артикуляції, заданої під час постановки.

До четвертої групи належать механічні методи постановки вимови. На сучасному етапі розвитку логопедії як науки механічні методи вимови вважаються такими, що потребують використання спеціальних логопедичних зондів [4]. Це спеціальні інструменти, виготовлені з нержавіючої сталі або натуральних

матеріалів (ебоніт, онікс або бурштин), які можна спеціально дезінфікувати і повторно використовувати для роботи з мовленням дитини. Це притискання зонда до різних частин язика (наприклад, до кінчика язика, до середини язика), утримання кінчика язика за нижніми зубами, просування кінчика язика глибше в ротову порожнину, підняття язика та утримання його в цьому положенні, вібрація кінчика язика тощо.

П'ята група – ігрові прийоми розвитку мовлення. У логопедії особлива увага приділяється ігровим методам постановки звуків мовлення з дітьми дошкільного або молодшого шкільного віку. У логопедичній практиці майже завжди комбінують різні методи постановки вимови. Такі комбінації враховують вік дитини, порушення артикуляційної моторики та пов'язані з ними порушення мовлення і слуху, порушення аналізаторної системи (зорової, слухової) та інтелектуальної недостатності. Тому такі комбінації здебільшого проводяться логопедами в індивідуальному порядку, з урахуванням особливостей дитини, з якою проводять заняття.

Таким чином, розвиток мовлення у дітей, як в нормі, так і при патології, є складним і різноманітним процесом. Оволодіння мовленням в межах норми – перша важлива умова для формування повноцінної психіки та правильного розвитку дитини. Раннє виявлення та корекція перешкод у розвитку мовлення дитини може не тільки виправити наявні відхилення, але й запобігти появі інших відхилень і забезпечити більш високий розвиток дитини. Тому своєчасна і правильна корекція є важливою умовою подолання складних мовних порушень. Позитивні зміни залежать від зусиль, наполегливості та мотивації вчителя, логопеда, батьків і самої дитини.

Список використаних джерел:

1. Брушневська І. М. Формування фонетичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (42). С.11-15.
2. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі : монографія / І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина [та ін.]; Переяслав-Хмельницький : Вид-во С. В. Карпук, 2018. 284 с.
3. Колупаєва А. А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2014. № 3 (71). С.7 – 13.
4. Руденко Н. М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 1. С. 25–29.
5. Савлучинська Л. Г., Філь І. В. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. *Наука і освіта*. 2013. № 6. С. 176–178.
6. Чекіна О. Нестандартні форми проведення уроку. *Початкова освіта*. 2014. № 5. С. 12–14.
7. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Київ : ВД «Слово», 2014. 675с.